

סיפור החג – לצוות החינוכי

חג הפסח, הידוע בכינויו גם "חג האביב" ו"חג החירות", הוא אחד משלושת החגים החשובים בדת היהודית ואחד משלושת הרגלים (סוכות, פסח ושבועות), בהם הייתה מצוות עלייה לרגל לבית המקדש. **מקור החג בסיפור על בני ישראל שהיו עבדים בארץ מצרים ויצאו מעבודתם לחירות** (חופש). על פי המסופר בתנ"ך, בני ישראל היו עבדים בארץ מצרים. הם הגיעו למצרים כמה דורות לפני זמן הסיפור, בגלל הרעב שהיה בארצם. פרעה, שהיה מלך מצרים, ניצל את העבדים והעבידם בעבודת פרך כדי לבנות לו ערים וארמונות. הוא גזר עליהם גזרות קשות כדי שייחלשו ויישארו עבדים. פרעה לא הסכים לשחרר את בני ישראל. ואז משה בעזרת כוחות שהעניק לו אלוהים הנהיג את בני ישראל אל חרותם. בגלל סרבנותו של פרעה, באו על מצריים עשר 'מכות', כאשר האחרונה מהן הייתה 'מכת בכורות' - הרג הבנים הבכורים בכל בית אב מצרי. החג נקרא "פסח" משום שבני ישראל סימנו את בתיהם וכך פסח (דילג בלי להתעכב) ה' על הבתים ולא הרג בהם את הבכורים. לאחר מכה זו הסכים פרעה לשחרר בני ישראל והם יצאו למסע במדבר לארץ ישראל.

עוד מסופר כי לאחר שבעה ימים ניסו פרעה והמצרים לרדוף אחרי בני ישראל ולהשיבם לעבדות. באורח נס, בעזרתו של אלוהים, ניצלו בני ישראל כאשר ים סוף נקרע לשניים והם עברו בתוכו, ונסגרו כשעברו בו המצרים.

על מצוות קיום החג נכתב בספר דברים, פרק ט"ז: "שָׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵמִצְרַיִם לַיְלָה. וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשִׁכְנוֹ שְׁמוֹ שָׁם. לֹא תֹאכַל עִלְיוֹ חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עִלְיוֹ מִצּוֹת לָחֶם עֹבֵי כִי בַחֲפוּזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יֵצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שֹׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים"

(בני ישראל חוצים את ים סוף, וויליאם קוטרבינסקי, 1890)

ביום הראשון של חג הפסח נחוג 'ליל הסדר', ובו נקראת בקול 'ההגדה' המספרת את סיפור יציאת מצרים. מצוות סיפור יציאת מצרים מדור לדור היא אחת המצוות העיקריות של החג. על כך אמר הרמב"ם בתלמוד:

"בליל חמישה עשר בניסן, שנאמר: זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים... והגדת לבינך ביום ההוא לאמר בעבור זה, בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך... אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים, וכל המאריך דברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח" (הלכות חמץ ומצה, פ"ז).

ביום השביעי נחוג 'שביעי של פסח' ובו נהוג לקרא את 'שירת הים', כזכר לקריעת ים סוף. הימים שבין החג הראשון שבו עורכים את ה"סדר" לשביעי של פסח נקראים 'חול המועד'.

במהלך כל ימות החג מתקיימת מצוות **איסור אכילת חמץ**. חמץ הוא קמח שתפח. המצוות המחמירות אוסרות על אחזקת חמץ ולכן נהוג לפני פסח מנהג הניקיון וביעור החמץ, כך שלא יישאר פירור חמץ בבתים במהלך החג.

סיפור החג – מותאם לילדים

לפני הרבה שנים, אלפי שנים, במדינה לא רחוקה מכאן שקוראים לה מצריים. היה עם מצרי ולו היה מלך. למלך המצרי קראו פרעה.

במצריים היו הרבה מבנים מעניינים כמו פירמידות, ארמונות מפוארים! היו שדות גדולים, כתב מיוחד שנקרא כתב חרטומים ועוד. זאת הייתה מדינה מאד עשירה ומרכזית בתקופה הזאת.

בארץ מצרים היו אנשים שהיו להם פחות זכויות מאשר לאנשים אחרים. הם עבדו קשה וקראו להם עבדים. לפרעה המלך היו הרבה עבדים מכל מיני עמים. אחד העמים נקרא העם העברי (העם ששפתו היא השפה העברית). הם עבדו קשה בשביל פרעה למשל: שאבו וסחבו מים, לשו חומר וקש ללבנים, דרכו וערבבו חומר ברגלים. הם הרימו אבנים כבדות, בנו מבנים וערים גדולות.

יום אחד קם פרעה ואמר: "היה לי חלום רע. בחלום שלי העבדים העבריים לא הסכימו לעבוד יותר, הם החליטו שהם רוצים להיות אנשים חופשיים ולעזוב את ארץ מצריים!"

פרעה מאד חשש שלא יהיה מי שיעבוד בשבילו ולכן החליט לנסות למנוע את זה. הוא חשב: "איך אני אעשה את העבריים יותר חלשים? אתן להם עבודה עוד יותר קשה! עבודת פרך!" הוא גם הכריז: "מעבשיו אני לא מרשה יותר לכם העבריים לגדל את התינוקות שנולדים לכם". זאת הייתה גזרה קשה מאוד.

במצריים הייתה משפחה עברית אחת: לאמא קראו יוכבד, לאבא עמרם, לאח הגדול אהרון ולאחות הצעירה מרים. אמא יוכבד הייתה בהריון, עם בטן גדולה, וכשהגיע הזמן נולד לה תינוק קטן וחמוד. יוכבד ועמרם היו מודאגים בגלל פרעה אמא יוכבד אמרה לאבא עמרם: "איך נגן ונשמור על התינוק הקטן שלנו?" היא הכינה תיבה נעימה ומוגנת. עמרם ויוכבד הניחו את התינוק בזהירות בתיבה, כיסו אותו בשמיכה ושמו את התיבה לשוט במי הנהר הטוב, שקראו לו נהר היאור (היום קוראים לנהר נילוס). אמא יוכבד ביקשה ממרים האחות הגדולה: "הסתתרי בין הקנים שליד היאור ושמרי טוב טוב על התינוק ששט בתיבה, כדי שיהיה מוגן!" מרים הסתתרה ושמרה על התיבה של התינוק. שטה התיבה בין גלי היאור והתינוק הקטן נרדם..

והנה, כעבור זמן לא רב, הגיעה למקום בת פרעה. היא הלכה לרחוץ בנהר בבוקר. ראתה בת פרעה את התיבה, הציצה פנימה ולא האמינה! בתיבה היה התינוק החמוד! בת פרעה משתה את התיבה מהמים, והחליטה שהיא מאד רוצה לשמור ולאהוב את התינוק. מרים שמחה, היא ניגשה אל בת פרעה ואמרה לה: "אני יכולה לקרוא לאמא שלי, יוכבד כדי שתוכל להניק אותו!" בת פרעה הסכימה, כולם גידלו יחד את התינוק בארמון של פרעה! אבל הם לא גילו לפרעה מניין הגיע התינוק. קראו לתינוק משה: בת פרעה אמרה "כי מן המים משיתיהו".

שה גדל בארמון של פרעה, והפך לנער ואיש גדול וחזק. היה לו לב גדול ואכפתי, תמיד הוא היה מסתכל סביבו ומשתדל שלכולם יהיה טוב. למרות שמשה גדל כמו נסיך, כשהוא יצא מהארמון והבין שיש עבדים, הוא מאד הצטער ורצה לעזור להם ולהפוך אותם לחופשיים.

משה התפלל לאלוהים בו הוא האמין, וביקש שיגרום לפרעה לשחרר את העבדים. הוא אמר לפרעה "שלח את עמי" אבל פרעה לא רצה לתת להם ללכת.

בעזרת מטה הקסם שלו משה עשה כל מיני דברים שהיו לא נעימים לפרעה. הוא ניסה לשכנע אותו לשחרר את העברים ולתת להם לעזוב את ארץ מצרים. אבל פרעה עדיין לא הסכים. אחרי שהיו לפרעה הרבה צרות (שקוראים להן גם "מכות") פרעה הסכים סוף סוף לשחרר את העבדים העבריים.

אבל העבדים העבריים פחדו: "מה יהיה אם פרעה ישנה את דעתו?" ולכן הם התארגנו ממש מהר כדי לצאת ממצרים. הם ארזו את כל החפצים שלהם והעמיסו על חמורים וגמלים (כי לא היו אז מכוניות..). הם הכינו בצק ללחם שתהיה להם צידה לדרך, אבל הבצק לא הספיק לתפוח כי הם כל כך מיהרו. למאפה שלא תפח קוראים מצה הם לקחו איתם את המצות.

העבריים הלכו במהירות עד שהגיעו לים סוף. הם לא ידעו איך לעבור את הים. משה הרים את המטה שלו! הים נחצה לשניים! והם עברו באמצע. כשסיימו לעבור הים נסגר בחזרה ואי אפשר היה לרדוף אחריהם. העבריים שמחו מאד שהם כבר לא עבדים ושהם חופשיים ויכולים לבחור ולהחליט כיצד לחיות.

בגלל זה אנחנו קוראים לחג הפסח גם חג החירות = חג החופש.

דגש לגננת: בסיפור פסח ויצירת מצרים ישנם אלמנטים רבים שיכולים להיות קשים, אכזריים ולא מובנים לילדים צעירים, כמו המושג עבדים, כמו העובדה שהאם שלחה את תינוקה בנהר, כמו המכות שעשה אלוהים. בקהילה רב תרבותית ננהג אף ביתר רגישות. נספר את הסיפור בהמשכים במשך מספר ימים כדי שנוכל לתווך ולדון במידת האפשר. נתאים את הסיפור לילדים ונסביר כי הסיפור עובר בדורות בעם היהודי, והמשמעות שניתנת לחג הזה היום היא משמעות של חופש וחירות.

לילדים הצעירים ניתן לקצר ולספר רק חלק מן הסיפור.

שאלות שניתן להעלות בגן חובה או בכיתות א'-ב':

עבדות – מה זה עבד? מה זאת עבודה בשכר? מה הבעיה עם עבדות? האם היו עוד מקרים בעולם? איך היום? יש מקומות בעולם שעבדות עדיין קיימת ואנחנו שואפים שזה לא יהיה כך.

לכל אדם יש זכות להיות חופשי. - מה זה אומר להיות חופשי עבור הילדים?

אפשר להדגיש ברוח פמיניסטית את כוחן של הנשים בסיפור: המיילדות, יוכבד האם, מרים האחות, בת פרעה: כולן יזמו עשייה שנגדה את מצוות המלך ופעלו על פי רצונן וצו מצפונן. מצורף קישור לסיפורן של

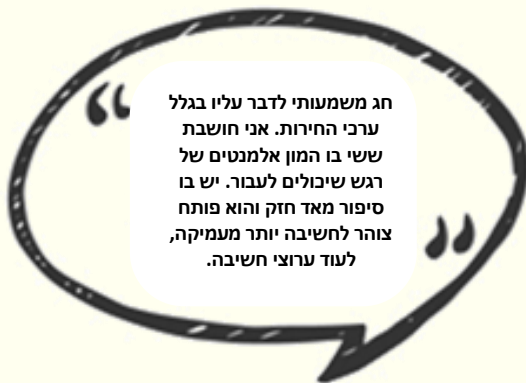
[הנשים בהגדה מאת חגית גור זיו: סודות בהגדה – חגית גור זיו](#)

ערכי החג והתאמה לערכי יד ביד

- חופש וחירות - לכל אדם יש זכות להיות חופשי.
- זכויות אדם (עבודה ולא עבדות)
- מנהיגות, אחריות חברתית
- דאגה ונתינה לנזקקים (קמחא דפסחא)
- משפחתיות והעברת מסרים מדור לדור: "והגדת לבנך" (ולבתך)

דגשים לסביבת חינוך רב תרבותית

- סיפור הפסח כפי שכתבנו טעון ומורכב. בסביבה רב תרבותית יש לנהוג ביתר רגישות. נזכור שאנו דנים בסיפור המזוהה עם תרבותם ודתם של חלק מן הילדים והילדות ולא של כולם.
- במידה ועורכים בגן סדר פסח – יש לשים לב לרגישות תרבותית ולהימנע מסממנים דתיים. יש להימנע משתיית יין או מיץ ענבים שנראה כמו יין. (אפשר לספר שבליל הסדר שותים 4 כוסות יין).
- בגנים יהודים נהוג לשנן עם הילדים את 4 הקושיות. אין זה מתאים לגן רב תרבותי שכן השיר אינו רלוונטי לילדים שאינם יהודים.

מנהגי החג

ליל הסדר

טקס ליל הסדר נערך במסגרת משפחתית בה קוראים את ה"הגדה של פסח", המספרת את סיפור יציאת מצרים. בהגדה גם מפורטים סדרי הטקס, המצוות וההלכות ולכן הערב נקרא "ליל הסדר". על שולחן הסדר נהוג לשים את 'קערת ליל הסדר', אשר בה שישה מאכלים שהם סמל לסיפור החג: מרור (חסה) – כסמל למרורים שעברו בני ישראל (טעם מר כמטאפורה לסבל וצרות), חרוסת (תערובת אגוזים תמרים ודבש) – סמל לטיט שהדביק את הלבנים בערי המסכנות שבנו בני ישראל, כרפס (תפוח אדמה במי מלח) – כסמל לדמעות של בני ישראל, זרוע (עוף או בקר), כסמל לקורבן הפסח שהיה נהוג בבית המקדש, ביצה – כסמל לחורבן בית המקדש וסמל לאבלות. במהלך ליל הסדר נהוג לשיר שירי פסח, לחלק מתנות לילדים, להחביא את האפיקומן ולפתוח את הדלת לאלוהי הנביא.

אפיקומן

אפיקומן (קינוח ביוונית) הוא כינויה של מחצית המצה האמצעית בשלוש המצות בקערת הסדר. את האפיקומן מחביאים במהלך הסדר, ואוכלים בתום הסדר. המנהג נועד להמריץ את הילדים להישאר ערים למרות הערב הארוך של קריאת ההגדה. עורך ה"סדר" מחביא את האפיקומן, הילדים צריכים לחפשו, וכשהם מוצאים אותו, הם משיבים אותו לעורך הסדר לאחר שמובטחות להם מתנות.

איסור אכילת חמץ

חמץ הוא כל אחד מחמשת מיני דגן (חיטה, כוסמת, שעורה, שיבולת שועל, שיפון) שבא במגע עם מים, לאחר שנתלש מן הקרקע ושהה יותר משמונה עשרה דקות בלי לישה. גם מאכלים ומשקאות הנעשים ממינים אלו (כמו בירה, שמרים, ויסקי, עוגיות, פסטה ופלים וכד') הם חמץ. במהלך כל השבוע של חג הפסח אסור לאכול חמץ ואסור שיהיה בבית חמץ.

בדיקת חמץ וביעור חמץ

יום לפני ליל הסדר עורכים לעת ערב 'בדיקת חמץ' לאור נר בכל פינות הבית כדי לוודא שלא נותר בו אפילו פירור חמץ. למחרת, בבוקרו של ליל הסדר, נהוג לשרוף את החמץ בטקס הקרוי 'ביעור חמץ'.

הכשרת כלים

כשם שאסור לאכול חמץ בפסח, כך אסור לאכול מאכלים שנתבשלו בכלי חמץ. לכן נוהגים להשתמש בכלים מיוחדים לפסח או "להכשיר" את הכלים לפי הכלל ההלכתי הנוהג בהם, למשל: שטיפה, טבילה במים רותחים.

מכירת חמץ

בימי הפסח אסורה החזקה של חמץ בבית פרטי, בעסק ובמפעלי תעשייה. אם נותר לאדם חמץ, אסור לו לאכול אותו וליהנות ממנו גם אחרי פסח. כדי למנוע נזק כלכלי, קיים מנהג למכור את החמץ לאדם לא יהודי. הקונה מתחייב במעמד הקנייה לשוב ולמוכרו לבעליו הקודמים בתום החג.

אגוזים לילדים

במהלך חג הפסח נהוג לחלק אגוזים לילדים, על מנת שיוכלו לשחק בהם. זוהי עונת האביב בה אוספים את האגוזים מן העצים.

המנהג לקוח מהסיפור לפיו כאשר אמר אלוהים למשה להוציא את בני ישראל ממצרים, חשב משה: "איך אביא את אנשים אלה לעבוד את ה' שהם כה מלוכלכים?" ציווה ה' למשה לרדת אל גינת האגוזים ולראות את האגוזים שעל הקרקע, שנראים מלוכלכים. אמר ה' למשה: ראה את פרי האגוז המונח על הארץ, כל פרי הנופל מן העץ ושובב בעפר, מלוכלך הוא בחוץ ורקוב בפנים. כך גם התפוח,

כך גם האגס והענבים. לא כך האגוז, שהוא מלוכלך בחוץ אבל בפנים אינו מקולקל. רחוץ את האגוז במים ותראה. רחץ משה חופן אגוזים במים, והנה כולם נקיים ויפים. פיצח את קליפתם וראה שפריים טוב ומשמח כל לב. אמר אלוקים: כך, הם גם בני, בני ישראל. כמו אגוזים אלה מלוכלכים הם בחוץ מן השעבוד והעבודה הקשה, אולם בפנים יש להם לב שלם צח ונקי. רק ירחצו במים, יתקדשו ויהיו טהורים.

קִמְחָא דְפֶסְחָא

קִמְחָא דְפֶסְחָא הוא ביטוי ארמי מימי הביניים המתייחס למנהג לתת לקראת הפסח לנזקקים כסף או מצרכי מזון.

ספירת העומר

במוצאי חג הפסח מתחילה ספירת העומר. הספירה נמשכת 49 ימים (7 שבועות) ומסתיימת בחג השבועות. העומר הוא חלק מתבואה של שעורה, שהיו מביאים כחלק מקרבן חג הפסח.

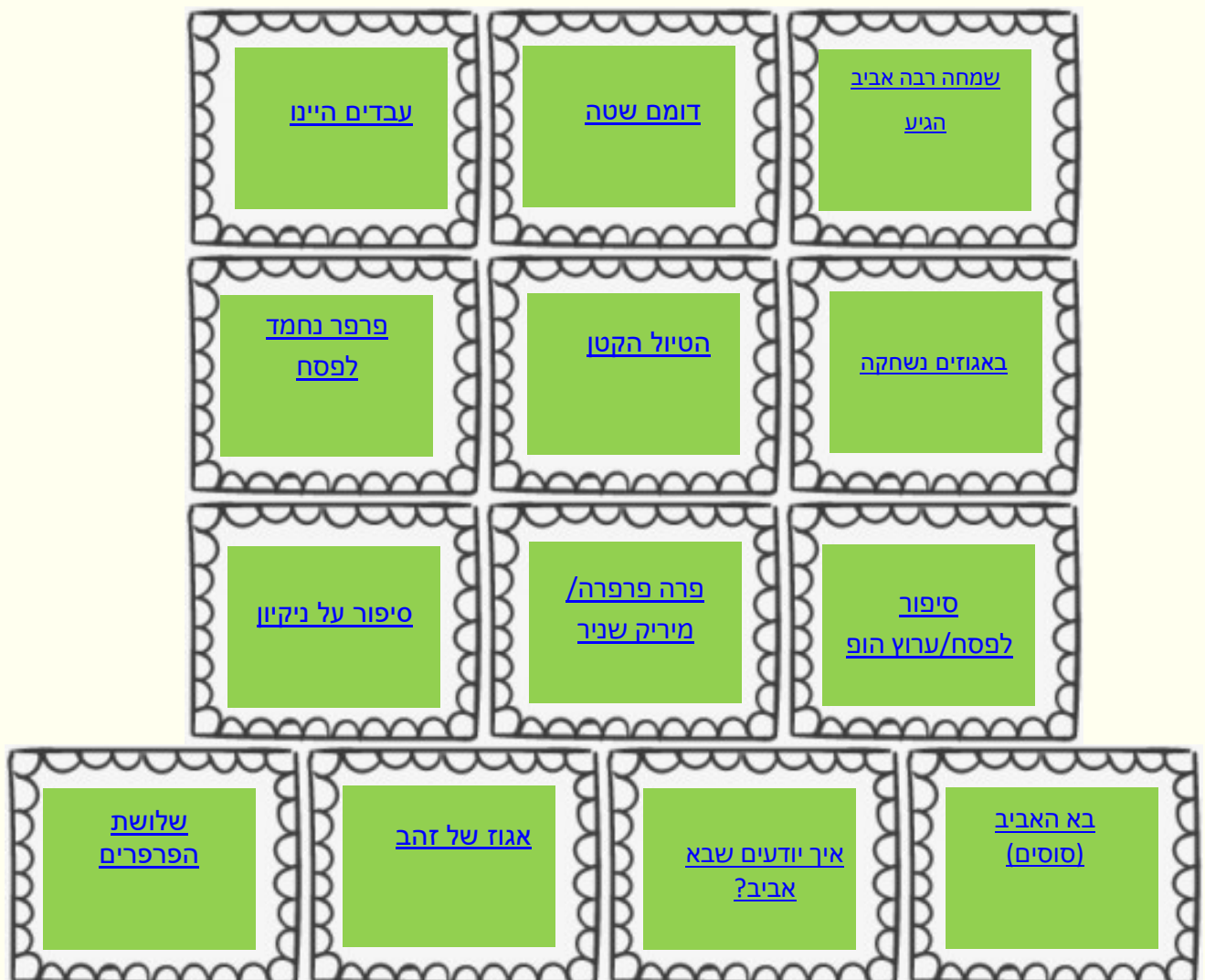

פעילויות חינוכיות לקראת החג

אפשרויות לקישוט הגן

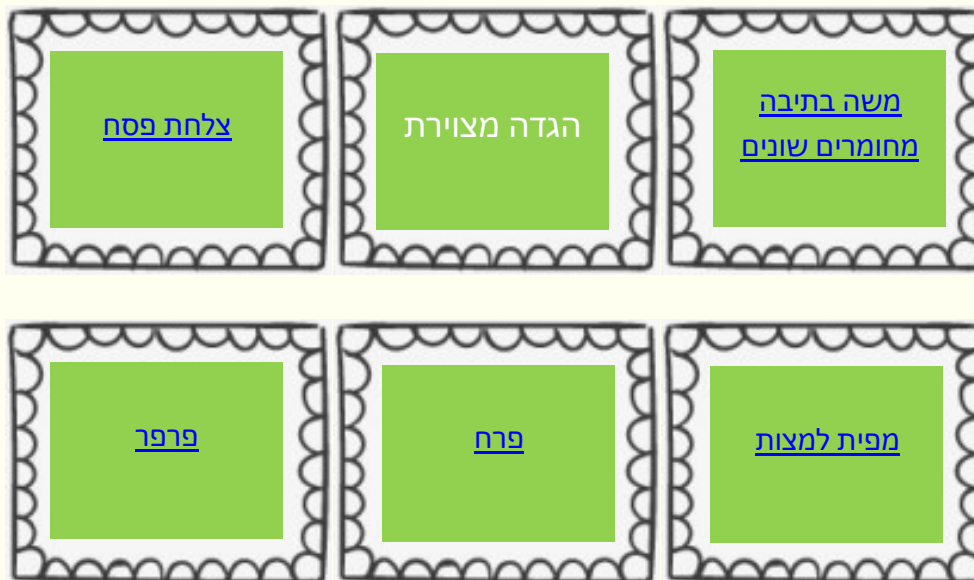
סביבה חינוכית בנושאים: אביב ופריחה, סיפור יציאת מצרים, כתב חרטומים, פירמידות, ייאור, ים סוף, סימני חג הפסח: מצה, אפיקומן, אגוזים, צלחת הסדר, משה בתיבה.

סיפורים ושירים

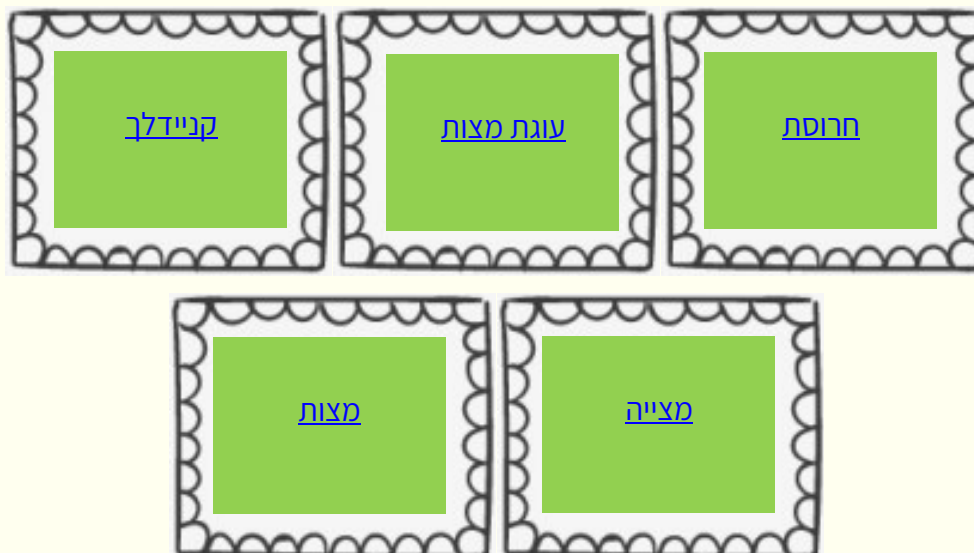

יצירה ואמנות

ניתן ליצור אובייקטים אביביים פרחים, חרקים ופרפרים, ליצור את סמלי החג השונים כגון צלחת פסח, פסח, הגדה, משה בתיבה.

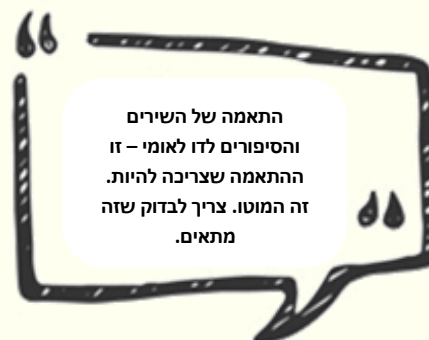

אוכל ובישול

מרחב וסביבה, פעילויות קהילתיות (PBE)

חג פסח שמח! عيد سعيد!